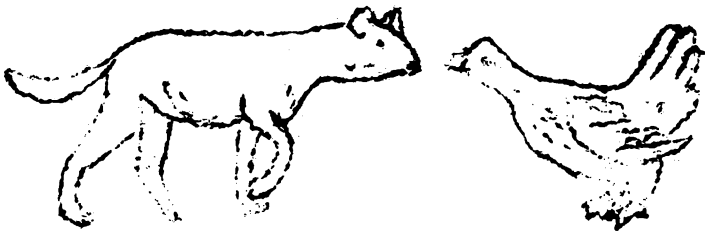


NE DYQ'O 'ÑE NE NGÖNI



He dyo'o 'ñe ne ngõni

Ii bübü 'na ngumü ja c'o mi orü 'na dyo'o.  
Ne dyo'o cjo ts'ë ma s'o'o, mi sa'a yo nte'e  
'ma ni cjoügüji cja ne ngumü. Cjo ts'ë ya mi sã  
c'o nte ne dyo'o, dya cjá xo mi neji ra cjoügüji  
cja ne ngumü nu ja c'o mi orü ne dyo'o.

'Na nu pa'a, o cjoügü 'na bëzo cja ne 'ñiji  
nu cjoügü cjá xo'ni ne ngumü. 'Ma o jñanda ne  
dyo'o mi cjoügü ne bëzo, cjá nú tsja c'uã ne  
dyo'o o ndäjñä ne bëzo.

Mujnu, xo mi orü 'na ngõni, mi pëchi o ngünde  
mi sa'a. 'Ma o cjoügü ne dyo'o ja c'o mi orü ne  
ngõni, me go pjüjjua ne ngõni, na ngue vi pizhi  
ne dyo'o 'ma o cjoügü. Me mi cjuãdi ne dyo'o mi  
täjñä ne tío. 'Ma o jñanda va cjanu ne ngõni,  
me go mbeñe: "¿Pje tsjapü dya ne tío ne dyo'o?  
Macó me täjñä ra za'a. Na ngueje dya pje ró  
jandagö pje ro tsjapü, dya xo mbärä; ró jandagö  
mi cjoügütjo ne bëzo cja ne 'ñiji ja c'o xo mi  
orügö, me täjñä ra za'a.

Ne dyo'o na jë'ë o ndäjñä ne tío, na ngue ne  
tío mi cjuãdi mi cjuãdi; ne dyo'o ya vi abotjo  
o cuë. 'Ma o nu'u c'ü dya ro zürü ne bëzo, o  
nzhogütjo c'uã, o ë'ë cja ne ngumü. Dya be ma  
sãjä ne dyo'o cja ne ngumü, 'ma o chjëvi ne  
ngõni. Nuc'uã ne ngõni o xipji ne dyo'o:

--¿Ije cja'c'ü dya ne tío nu mi täjñä rí sa?  
Cjá nú ndünrü c'uã ne dyo'o:

--¿Ije cja cjoügü ne bëzo nu? ¿Pje cja cjoügü

cjǎ k'ǎni n'ó ngumü in jnugö, na ngueje rí  
pjörügö ne ngumü, ngue c'uǎ dya cjó ra sǎjǎ ra  
'ne pǎnü yo na jǎ'ǎ. Na ngueje na jǎ'ǎ na puncjü  
o tjö'ö, xe na jǎ'ǎ o ndëjxü, xe na jǎ'ǎ na puncjü  
o cosa c'o cupaji 'na mbaxua, nza eja'a o cánieta,  
'ñe o beche, 'ñe pje ndé na cosa c'o na jǎ'ǎ. Na  
ngue c'o ndëjxü, 'ñe c'o ndëchjö, xo da'e'oji rí  
na'a, ngue c'uǎ ra pits'igue, xe ra sö'ö ra zac'üjǎ  
-embeji c'ü e ngöñi.

'Na o dyärǎ va cjanu c'ü e ngöñi, ne ge üdü,  
ní ne ro mbärǎ c'ü e dyo'o, pero c'ü e dyo'o na  
sate, ní ne ro za'atjo c'ü e ngöñi. Cjǎ nú manü  
c'ü e dyo'o o xipji c'ü e ngöñi:

--'Na dya ia ne rá zac'ü, jyësigue ye rí cjagö,  
na ngue rí cjagö yo, ngue c'uǎ dya ra ndëejjǎ eja  
ne ngumü.

Cjǎ nú mbeñe c'uǎ c'ü e ngöñi, pe na je'o ro  
jyëñi c'ü e dyo'o ro tsja'a c'o mi ne'o, na ngue  
xo ní za'aji c'ü e ngöñi. O na'a c'ü e ngöñi, ne  
ge mbeñe que ni ohjëntjui c'ü e bëno c'ü ni tájjanü  
c'ü e dyo'o, na ngue xo ni tá'ǎji pa ro sǎrúji ro  
mbö't'üji, cjǎ rrü za'aji.

Ya nguarü ne cuento.

E.R.F.

### El perro y la gallina

Este relato trata de las obligaciones de un  
perro como guardián de la casa, y de una gallina  
que se encontró a sí misma al platicar con el perro.

Mazahua, de San Cristóbal de Los Baños, Edo. de  
Julio, 1984, Ixmiquilpan.

*Centra*